Samen sturen op brede economische ontwikkeling van Zuid-Hollandse Delta

door Paul Schenderling

18 november 2025

sufficiency
van meer naar beter

1.

Hoe ontwikkelt een regionale economie zich?

de opgave van Zuid-Hollandse Delta

- kan Zuid-Hollandse Delta:
  - de productiviteit bevorderen,
  - de samenleving versterken,
  - de duurzaamheids-transities realiseren?
- kan de regio alle drie de kernopgaven tegelijk realiseren?
- en zo ja, wat is daarvoor nodig?

ja, de opgaven realiseren gaat samen

- ↗ economisch gaat het goed, maar de vergrijzing slaat toe en nog niet iedereen komt mee
- ↗ deze uitdagingen spelen in veel Europese regio's
- ↗ zij zijn op zoek naar een cirkel naar boven:

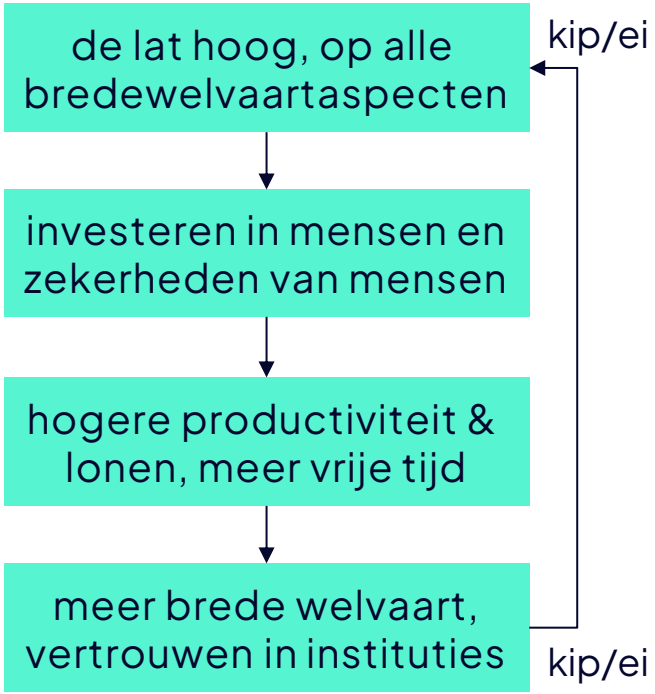

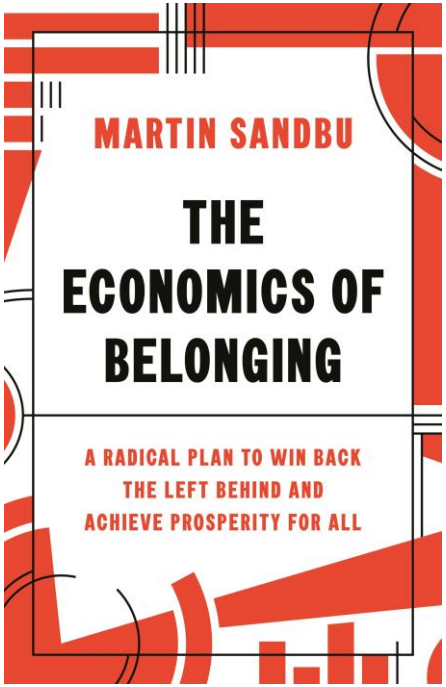

wat leren we van ‘turnaround regions’?

1. een heldere strategische focus *(kiezen is winnen, niet verliezen!)*
2. bouw voort op bestaande sterktes *(agrifood, toerisme, zorg, nabijheid R’dam)*
3. diepgaande publiek-private betrokkenheid *(hechte triple/multi helix samenwerking)*
4. consistentie van focus van beleid en investeringen (*wendbaarheid bij het ‘hoe’)*
5. sterke complementariteit tussen transformatie van de economie én van de leefbaarheid/schoonheid *(want: talent vasthouden is cruciaal)*

voorbeelden:

Stockholms stad

DUISBURG am Rhein

MEL MÉTROPOLE EUROPÉENNE DE LILLE

Stadt Dortmund

Bilbao

2.

Hoe stimuleer je de productiviteit van het mkb en de dienstensectoren?

de arbeidsproductiviteit stagneert

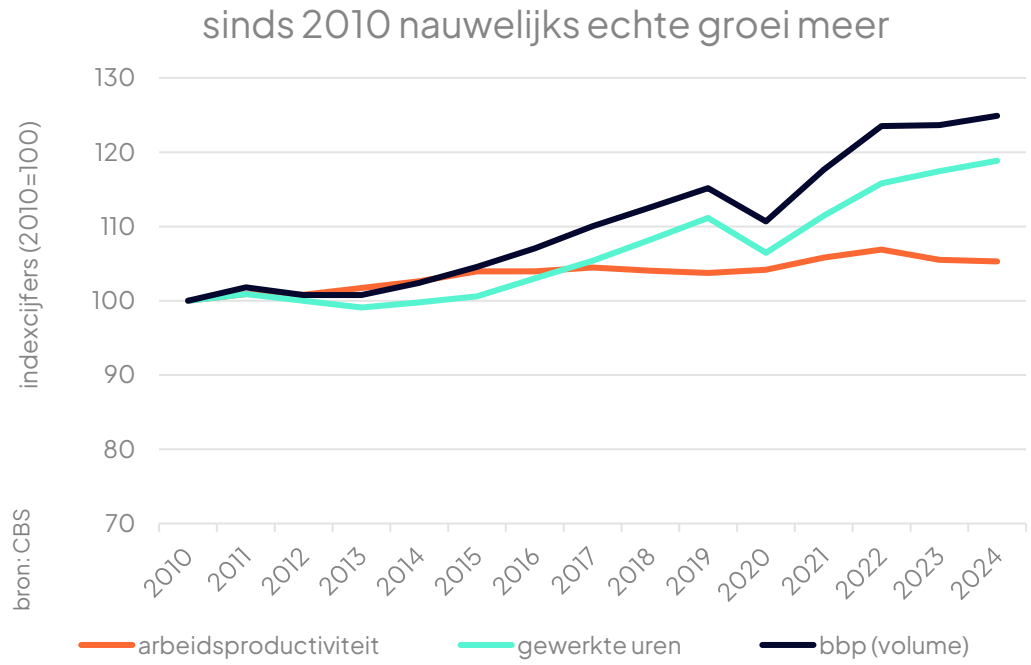

- ↗ de arbeidsproductiviteit stagneert sinds 2010
- ↗ voor zover er sprake is van groei, komt dat door meer gewerkte uren
- ↗ zet concurrentiepositie onder druk
- ↗ geen verbetering van de levensstandaard door meer loon of vrije tijd
- ↗ blijvende investeringen en innovatie nodig

productiviteitsverbetering & het mkb

- in de Regio Deal deel II van Zuid-Hollandse Delta staat verbetering van de productiviteit benoemd als speerpunt
- hoe profiteren mkb'ers mee van innovatieve cross-overs & clusters?
  - digitalisering & automatisering zijn belangrijk maar geen panacee
  - productiviteitswinst van gemotiveerde medewerkers is enorm; helaas is de employee engagement erg laag
  - het is lastig om mkb-ondernemers mee te krijgen, maar geen reden om het te laten

goede praktijken productiviteit mkb

1. organisatiegraad van bedrijven vergroten *(bedrijventerreinen, businessclubs e.d.; van daaruit het onderwerp agenderen en ondersteuning op maat organiseren)*
2. persoonlijke kennisoverdracht door (bekende) collega-ondernemers
3. bouwen aan lerende organisaties *(niet méér werken, maar slimmer werken)*
4. missiegedreven ondernemen & leidinggeven, rekening houdend met context en drijfveren van inwoners *(trots/wij-gevoel)*
5. organisatorische ondersteuning scale-ups

voorbeeld

voorbeeld

biobased, modulair, geautomatiseerd, lokaal

3.

Hoe stuur je op brede welvaart die van belang is voor alle inwoners?

brede welvaart: niet zo simpel als het lijkt

bredewelvaartdoelen gaan vaak samen, maar niet altijd vanzelf:

- ↗ economie & sociaal gaan niet vanzelf samen
- ↗ economie & ecologie gaan niet vanzelf samen
- ↗ bedrijven en overheden kunnen er wel op sturen

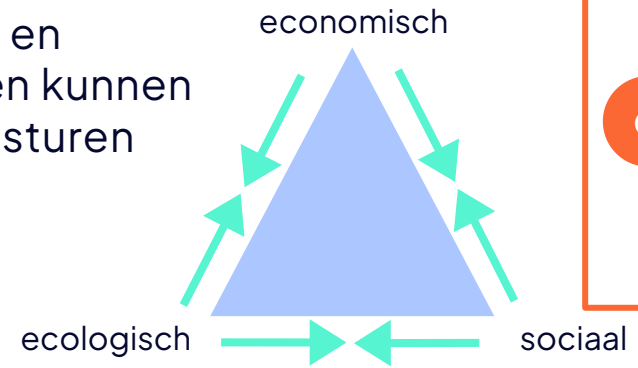

a de draagkracht van 7 van de 9 ecosystemen die het leven op aarde dragen is overschreden

b Nederland draagt in belangrijke mate bij aan alle 5 voornaamste veroorzakers daarvan

c alle 5 de oorzaken moeten tegelijk en snel naar beneden, maar er is geen bewijs dat dit kan in combinatie met groei

1) nieuwe doelen stellen

- ↗ focus op kwalitatieve doelen, want daar is de meeste winst te behalen
- ↗ stel ambitieuze doelen vast, want dat leidt tot meer impact én innovatie:
  - *sociaal fundament (fatsoenlijk werk):*
    - leefbare lonen
    - zekerheden van goed werk
    - toegepast in de hele keten
  - *ecologisch plafond:* budgetten voor grondstoffen, broeikasgassen, water, land en toxische stoffen

voorbeelden:

2) netto positieve impact maken

sufficiëntie: wederkerigheid in alle schakels van de keten

- ↗ netto opname van broeikasgassen
- ↗ circulair gebruik van materialen
- ↗ circulair watergebruik
- ↗ netto positieve bijdrage aan de biodiversiteit
- ↗ geen emissies van toxische stoffen
- ↗ goed werk voor alle mensen in de keten

bedrijfseconomisch haalbaar?
sufficiëntieparadox

‘visionary companies’

‘corporate knights’

sleutel: bloeiende, lerende ecosystemen

‘hidden champions’

‘great places to work’

Collins (1994); Simon (2010); Rohman (2016); WRR (2020),

3) verbouwen met de winkel open

winst bestaande business → herinvesteren in toekomstige business

a. incubator:

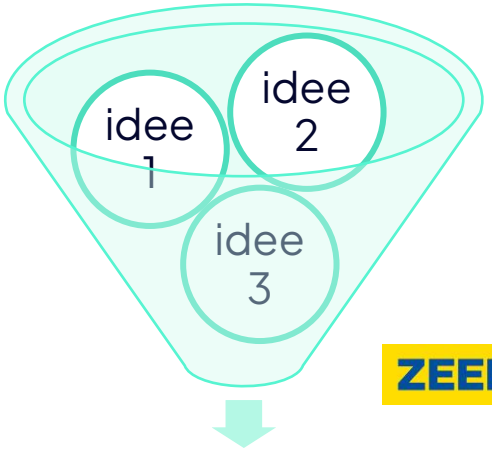

schaalbaar idee

b. accelerator:

Gispen
FAIRPHONE
BEVER
auping
signify
ZEEMAN
LIDL

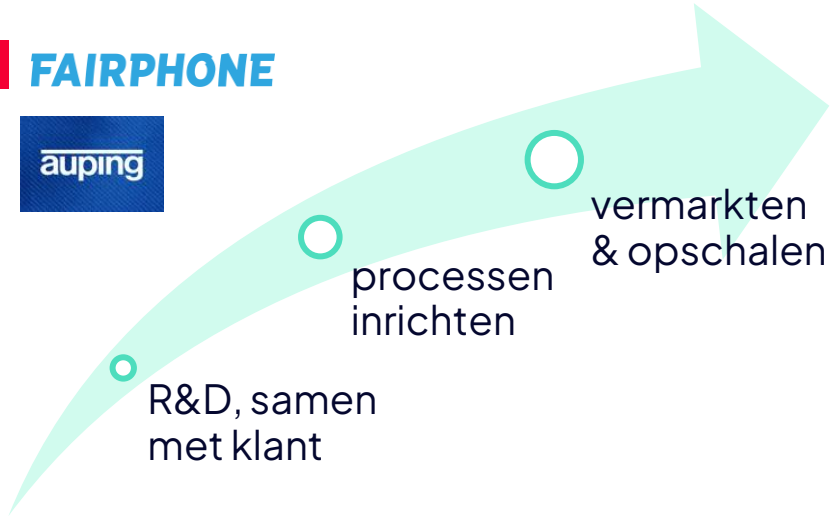

voorbeeld

het langverwachte
vervolg op onze bestseller
Er is leven na de groei

een nieuwe
economische visie
voor Europa

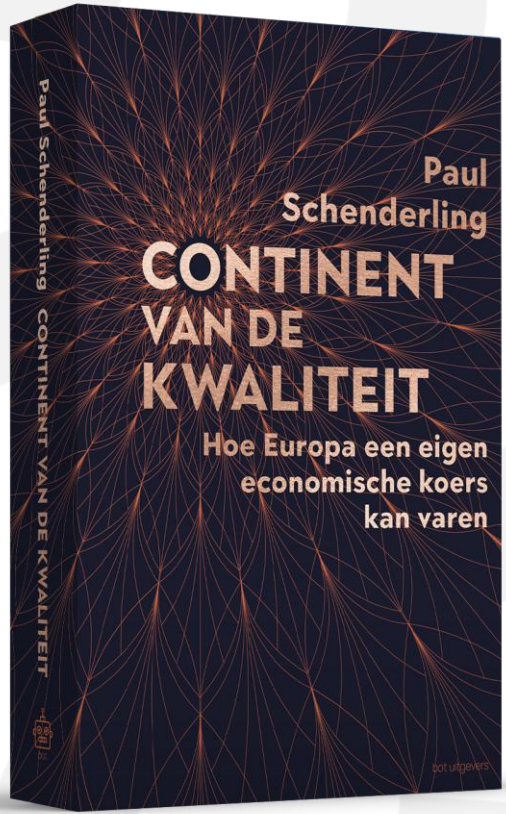

méér dan een analyse:
een hoopvol en
realistisch actieplan

+ vijf hoofdstukken met
praktische handvatten
voor bedrijven

luister ook onze podcast over de nieuwe economie: Leven na de groei

Wij zijn Sufficiency: centrum voor onderzoek en advies over brede welvaart en de nieuwe economie. Wij werken samen met relaties en opdrachtgevers aan een gelukkiger Nederland dat binnen de draagkracht van mens en aarde leeft. We werken evidence-based, kijken vanuit meerdere invalshoeken en opereren onafhankelijk.

www.sufficiency.nl

De content van deze presentatie valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel 4.0 Internationaal-licentie. Je mag de content dus vrijelijk gebruiken en verspreiden, maar alleen met een verwijzing naar Sufficiency (→ www.sufficiency.nl) en de auteur (→ Paul Schenderling). Bedankt!